

มหาอำมาตย์โท พระยาจินดาภิรมย์ราชสภาพดี
(เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ, จิตร ณ สงขลา)
อธิบดีศาลฎีกา

พ.ศ. ๒๔๗๐ - ๒๔๗๑

พระยาจินดาภิรมย์ราชสภาบดี

(เจ้าพระยาศรีธรรมราชิเบศ)

เจ้าพระยาศรีธรรมราชิเบศ เดิมชื่อ จิตร ณ สงขลา เกิดที่บ้านพระยาสุนทรานุรักษ์ (เนตร์ ณ สงขลา) ถนนวิเชียรชม ตำบลบ่อยาง อำเภอกลาง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๔๒๔ เป็นบุตรพระอนันตสมบัติ (เอม) ผู้ช่วยราชการเมืองสงขลาผู้เป็นหลานเจ้าพระยาวิเชียรคีรี (เม่น) กับท่านเชื้อ บุตรีหลวงอุปการโกศการ (เวท วัชรภักย์) และท่านปั้น ซึ่งเป็นบุตรของเจ้าพระยาวิเชียรคีรี (เม่น) เช่นกัน ท่านสมรสครั้งแรกกับท่านผู้หญิงน้อม และหลังจากท่านผู้หญิงน้อมถึงแก่กรรม ท่านก็ได้สมรสครั้งที่สองกับท่านผู้หญิงประภา

ประวัติการศึกษา

เจ้าพระยาศรีธรรมราชิเบศ เรียนหนังสือแบบเรียนหลวงชุดมูลบทบรรพกิจของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารียงกูร) จบเล่มพิศาลกาวนต์ จากครูหวดที่เมืองสงขลา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ หลังจากอพยพมาอยู่กรุงเทพฯ แล้ว จึงเข้าโรงเรียนอัสสัมชัญ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ เรียนอยู่ ๗ ปี สอบได้ชั้น ๖ บริบูรณ์ ได้คะแนนเป็นที่ ๑ ตลอดระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ท่านได้ชื่อว่าเป็นนักเรียนที่มีความประพฤติดีและเรียนเก่ง จนได้รับการยกย่องจากคณาจารย์ให้เป็นนักเรียนตัวอย่าง หลังจากนั้นท่านได้เข้าศึกษาวิชากฎหมาย และสอบเป็นเนติบัณฑิตได้ในปี ๒๔๔๘ เมื่อมีอายุได้ ๒๐ ปี

ต่อจากนั้นประมาณหนึ่งปี เจ้าพระยาศรีธรรมราชิเบศ จึงไปศึกษาวิชากฎหมายต่อยังประเทศอังกฤษ เป็นเวลาสามปีครึ่ง จึงได้เป็นเนติบัณฑิตอังกฤษจากสำนักเกรส อินน์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓

ประวัติการรับราชการ

ท่านเข้าทำงานครั้งแรกโดยฝึกหัดเป็นล่ามอังกฤษ กรมกองหมาย กระทรวงยุติธรรม เมื่อปี ๒๔๔๕ และเริ่มรับราชการเป็นผู้ช่วยเจ้ากรมกองหมาย เมื่อปี ๒๔๔๖

หลังจากจบการศึกษากฎหมายจากประเทศอังกฤษแล้วท่านจึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษาศาลแพ่ง และได้รับบรรดาศักดิ์ เป็นหลวงจินดาภิรมย์ แล้วย้ายมาดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาศาลต่างประเทศ

ในปี ๒๔๕๕ ท่านได้รับแต่งตั้งให้เป็นที่อธิบดีกองหมาย กองล้มละลาย และหอทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท นับเป็นคนไทยคนแรกที่ดำรงตำแหน่งดังกล่าว เพราะก่อนหน้านั้นผู้ดำรงตำแหน่งล้วนเป็นชาวต่างประเทศ และในปีเดียวกันท่านก็ได้เป็นอาจารย์สอนกฎหมายและกรรมการสอบไล่ โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม ซึ่งท่านได้เป็นตลอดมาจนถึง ปี ๒๔๖๕

ในปี ๒๔๕๖ ท่านได้เป็นอธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่ง และได้รับบรรดาศักดิ์ เป็นพระจินดาภิรมย์ราชสภาพดี และเลื่อนเป็นพระยาจินดาภิรมย์ราชสภาพดี ในปี ๒๔๕๙

ในปี ๒๔๖๐ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษาศาลทรัพย์สิน และ เป็นเลขานุการเนติบัณฑิตยสภาด้วย ในปีถัดมาก็ได้รับแต่งตั้งเป็นองคมนตรี และเป็นอยู่จนถึงปี ๒๔๖๘

ท่านได้รับแต่งตั้งให้เป็นที่ว่าการแห่งศาลยุติธรรมระหว่างประเทศของ สันนิบาตชาติ ณ กรุงเฮก ในปี ๒๔๖๔ และเป็นกรรมการศาลฎีกา ตั้งแต่ปี ๒๔๖๕ ถึง ๒๔๖๘

เป็นกรรมการกรมร่างกฎหมาย ในปี ๒๔๖๖ และเป็นนายกรรมการเนติบัณฑิตยสภา ในปี ๒๔๖๗

ท่านดำรงตำแหน่งอธิบดีศาลฎีกา ในปี ๒๔๗๐ หลังจากที่ตั้งตำแหน่งนี้มาตั้งแต่ ปี ๒๔๖๙ และรับตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ระหว่างเป็นอธิบดีศาลฎีกา ในปี ๒๔๗๑

ในปี ๒๔๗๑ ถึง ๒๔๗๕ ท่านดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ในระหว่างนี้ท่านได้เลื่อนบรรดาศักดิ์ขึ้นเป็น “เจ้าพระยาศรีธรรมราชวิเศษ สมันตเนตรพิศุทธยุติธรรมธวัช วิสตรนิตินิติศาสตราภราชประเพณี วิเชียรคีรีสวัสดิวงศวิชัย

วาทณ์ บรมกษัตริสุนทรมหาสวามิภักดิ์ สุขุมลักษณะสุจริตารชาวศรัย ศรีรัตนศรัย
สรณภีรดี อภัยพิรยปรากรมพาหุ”

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ท่านได้รับแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงการคลัง ตั้งแต่ปี ๒๔๗๖-๒๔๗๗ และได้รับแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้
แทนราษฎรประเภท ๒ ด้วยโดยเป็นจนถึงปี ๒๔๘๗ ทั้งยังรักษาการแทนนายก
รัฐมนตรีในปี ๒๔๗๗ อีกด้วย

ในปี ๒๔๗๗ ถึง ๒๔๗๙ ท่านได้รับความไว้วางใจให้เป็นประธานสภา
ผู้แทนราษฎร และเป็นหัวหน้าผู้แทนรัฐบาลไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้า
อยู่หัว ณ กรุงลอนดอน เพื่ออัญเชิญเสด็จกลับคืนมาครองราชย์ และไปเฝ้าพระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ณ เมืองโลซานในการเสด็จขึ้นครองราชย์

ท่านได้รับเลือกจากสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นประธานกรรมาธิการวิสามัญ
พิจารณาร่างกฎหมายหลายฉบับ รวมทั้งได้รับแต่งตั้งให้เป็นศาสตราจารย์วิสามัญ
แห่งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองด้วย

สำหรับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมนั้นท่านได้รับแต่งตั้ง
รวมทั้งสิ้นถึง ๓ ครั้ง คือ ครั้งที่ ๑ ในปี ๒๔๘๐ ครั้งที่ ๒ ในปี ๒๔๘๗ และ
ครั้งที่ ๓ ในปี ๒๔๘๙

นอกจากนี้ยังได้รับแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
ในปี ๒๔๘๑ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ในปี ๒๔๘๗

แม้ในรัชกาลปัจจุบันท่านก็ได้ดำรงตำแหน่งสำคัญในทางนิติบัญญัติหลาย
ตำแหน่ง เช่น

ปี ๒๔๙๐-๒๔๙๔ เป็นสมาชิกวุฒิสภา และประธานวุฒิสภา

ปี ๒๔๙๑-๒๔๙๒ เป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญและประธานสภาร่าง
รัฐธรรมนูญ

ปี ๒๔๙๒-๒๔๙๔ เป็นประธานรัฐสภาโดยตำแหน่งและเป็นประธาน
ตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่ง

ผลงานดีเด่น

สมัยเมื่อเจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศดำรงตำแหน่งเป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ท่านได้ปรับปรุงงานของกระทรวงยุติธรรมหลายประการ เช่น ประกาศจัดตั้งข้าหลวงพิเศษยุติธรรม เพื่อดำเนินการตรวจราชการศาลยุติธรรมให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ปรับปรุงการพิจารณาพิพากษาคดีโดยปรับปรุงบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับขบวนการนุญศาลและวิธีพิจารณาความเพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีดำเนินไปอย่างรวดเร็ว และกำจัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกา เพื่อให้คดีขึ้นสู่ศาลน้อยลง ให้มีการอบรมผู้พิพากษา เพื่อยกฐานะผู้พิพากษาให้มีตำแหน่งสูงและมีฐานะพิเศษ และท่านได้ออกระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับข้อบังคับและคำชี้แจงต่าง ๆ เพื่อใช้ในราชการกระทรวงยุติธรรมจำนวนมาก

สมัยท่านเป็น สภานายกพิเศษคณะกรรมการเนติบัณฑิตยสภา ท่านได้ดำเนินงานอันยังประโยชน์ยิ่งใหญ่มากแก่เนติบัณฑิตยสภาหลายเรื่อง เช่น ได้สร้างที่ทำการเนติบัณฑิตยสภาจัดงานสโมสรสันนิบาต เพื่อให้สมาชิกเนติบัณฑิตยสภามีโอกาสพบปะกัน จัดให้มีสโมสรและสนามกีฬาของสมาชิกเนติบัณฑิตยสภา

ตอนที่ท่านเป็นนายกสภานิติศึกษา ท่านได้ส่งเสริมให้สตรีศึกษากฎหมาย ซึ่งต่อมามีสตรีศึกษากฎหมายสำเร็จเป็นเนติบัณฑิตเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ คือ นางสาวแรม พรหมโมบล นอกจากนั้นท่านยังสนับสนุนให้สร้างโรงเรียนกฎหมายใหม่อีก ทั้งให้มีการปรับปรุงหลักสูตรโรงเรียนกฎหมายใหม่เป็นหลักสูตร ๕ ปี สามปีแรกเรียนสำเร็จเป็นเนติบัณฑิต สองปีต่อมาเรียนสำเร็จด้วยการค้นคว้า แต่งตำราเป็นนิติศาสตร์บัณฑิตเทียบชั้นปริญญาเอก

ส่วนงานร่างกฎหมายนั้น ท่านได้มีส่วนสำคัญในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ทั้ง ๖ บรรพ และได้ร่วมร่างกฎหมายใหม่ออกใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศเป็นอันมาก

นอกจากนี้ท่านยังได้ทำงานให้แก่ประเทศชาติอีกหลายด้าน อาทิ เช่น งานด้านกระทรวงการคลัง กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข รัฐสภา

องคมนตรี สภากาชาดไทย และงานระเบียบข้าราชการพลเรือนและกรรมการ ก.พ. ซึ่งล้วนแต่มีประโยชน์ต่อประเทศชาติอย่างมากมาย สุดที่จะนำมากล่าวได้ครบถ้วนได้

ชีวิตส่วนตัว

เจ้าพระยาศรีธรรมราชเษกเป็นผู้นิยมปฏิบัติสุภาพ เยือกเย็น มั่นคง ดำรงอยู่ในสุจริตธรรมเป็นยอด เป็นผู้มีอัธยาศัยโอบอ้อมอารี เป็นที่นับถือของคนทั่วไป มีความสามารถในการปกครองยึดเหนี่ยวหัวใจผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้มีความสมัคสมานจงรักภักดีในหน้าที่เป็นผู้เอาใจใส่ที่จะเพื่อแผ่ความไมตรีและสามัคคีด้วยจริยาวัตรสม่ำเสมอ

ท่านถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๑๕ รวมอายุได้ ๙๐ ปี ๑๑ เดือน ๘ วัน หลังจากรับราชการทั้งด้านตุลาการ บริหารนิติบัญญัติ และองคมนตรีรวมทั้งสิ้น ๗๒ ปี

งานนิพนธ์

คำอธิบายกฎหมายหุ้นส่วนบริษัท, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพิจารณาค่าพยานหลักฐาน, คำอธิบายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม และวิธีพิจารณาความแพ่ง, คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย และคำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

- ปี ๒๔๕๕ เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา
- ปี ๒๔๗๔ ปฐมจุลจอมเกล้า
- ปี ๒๔๙๓ มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก
- ปี ๒๔๙๗ มหาวชิรมงกุฏ